

Kanteleen puoliaskelvaihtajien vertailu

Soitinrakentajat AmF 2006

Diatonisissa kielisoittimissa, kuten kanteleissa ja harpuissa käytetään kielikohtaisia puoliaskelvaihtajia. Niillä saadaan nopea puoliaskeleen kokoinen viritysmuutos vaikka kesken kappaleen. Näin saadaan sävellajin vaihdoksia ja tilapäisiä sävelmuunnoksia ilman varsinaista uudelleen viritämistä.

Musiikkileikkikoulussa vaihtaja viisikielisen keskimmaisella kielellä antaa nopean duuri-molli-vaihdon. Opettaja säästyy kanteleiden viritämiseltä, kun lapset voivat tehdä vaihdon itse.

Kaikki puoliaskelvaihtajat perustuvat kahteen periaatteeseen: Ne joko muuttavat kielen jännitystä tai soivaa pituutta, joskus molempia. Ne poikkeavat toisistaan käyttömukavuudeltaan, tarkkuudeltaan, ääneltään ja hinnaltaan.

1. Puinen kiila kielen alla

Kielen alle, sen ja kannen väliin painetaan kiila, joka lyhentää soivaa pituutta. Kun se pannaan kohtaan 18-25:s osa kielestä, saadaan puoliaskelen nousu.

Paksu kuulakärkikynäkin toimii kiilana hätätilassa. Käytetty ikimuistoisista ajoista.

Puukiilan hienompi versio, Luksuskiila pysyy paikallaan eikä muuta ääntä niin paljoa kuin puutikku. Se on Soitinrakentajien uutuuus vuodelta 2004.

Yksinkertainen puukiila vasemmalla, Luksuskiila oikealla..

Kiilan hyvät puolet:

- Yksinkertainen ja halpa, missä vain ohimennen tehtävissä. Monen mielestä hauska low tech- ratkaisu.
- Mihin tahansa valmiiseen kanteleeseen.
- Kanteleen viritystaso ei vaikuta puoliaskeleen kokoon.
- Käyttäjä voi valita vapaasti, minkä kokoisen puoliaskeleen haluaa.
- Nopeasti kieleltä toiselle siirrettävissä esim. 10-15 kielisissä kanteleissa.

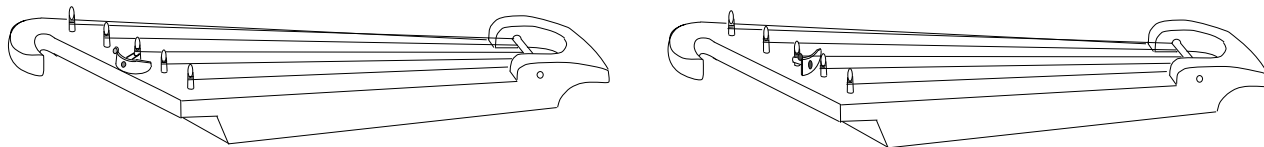
Kiilan huonot puolet:

- Muuttaa hiukan äänen sävyä; ei haittaa kompissa, mutta hitaassa soolossa voi mietittyttää.
- Käyttäjä joutuu valitsemaan, minkä kokoisen puoliaskeleen haluaa.
- Tavallinen puusta vuoltu kiila saattaa yrittää tippua pois.
- Kesken soiton-käytössä hankalammassa päässä soitinta.

Hieno ostokiila vähentää ongelmia, katso http://www.soitinrakentajatamf.fi/222_luksuskiila.htm

2. Sirppikiila

Käyrä kiila kielen alla, sen ja kannen välissä. Kiila liittyy kääntyvällä varrella viritystappiin, ja osuu sen ansiosta aina oikeaan kohtaan. Kohta voidaan säätää kanteleen mukaan oikeaksi.

Molliasento vasemmalla, sirppi varalla ja oikealla duuriasento, sirppi paikallaan.

Hyvää:

- Halpa tämäkin vielä on...
- Antaa tarkan puoliaskelen
- Voi olla aina paikallaan, vaikka ei käytössä, mutta myös helppo ottaa pois
- Käyttäjän asennettavissa, monenlaisiin kanteleisiin.

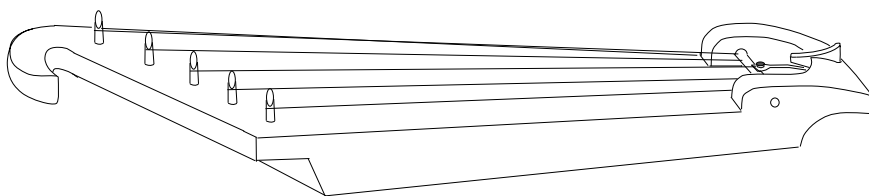
Huonoa:

- Voi muuttaa hiukan äänensävyä, ei kuitenkaan enempää kuin kielten välillä on sävyeroa muutenkin.
- Kesken soiton-käytössä hankalammassa päässä soitinta.

Katso myös sirppikiilan rajoituksia, asentamista ja säätämistä koskeva ohje
http://www.soitinrakentajatamf.fi/ohjeet/219_sirpohje5.pdf

3. Molliponsi

Molliponsi on kiinteästi kanteleen ponteen rakennettu mekanismi, jolla voi nopeasti vaihtaa kielen virityksen jännitystä muuttamalla.

Molliponsi, keinuviipukäyttöinen versio

Hyvää:

- Tarkka ja nopea, aina mukana
- Ei muuta äänensävyä
- Ehtii vaihtaa vaikka kesken kappaleen
- Ainoa puoliaskelvaihtaja joka on ergonomisesti oikeassa kohdassa soitinta.
- Mahdollista myös jälkiasentaa.

Huonoa:

- Kalliikko vaihtoehto
- Viritystaso vaikuttaa toimintaan.

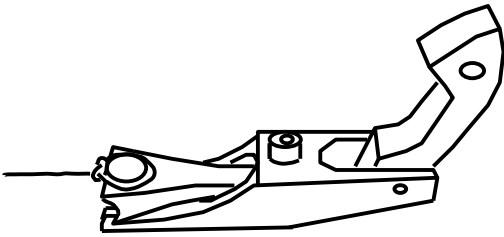
-Kielenvaihto vaikeampaa kuin tavallisesti.

Tarkka puoliaskel säädetään tiettyssä viritystasossa. Käyttää voi kokoaskeleen ylempänä tai alempana, mutta sitten yleensä on jo syytä säätää.

4. Hattivaihtaja

Hattivaihtaja kiristämiseen perustuva vaihtaja, jonka rakenne on hyvin samanlainen kuin molliponnen. Laitte vain on pieni, metallirunkoinen ja käyttö tapahtuu pientä muovinipsukkaa kääntämällä.

Hattivaihtaja on helppo jälkiasentaa kanteleeseen, jossa kieli kiinnittyy vartaan sijasta kielinastaan. Se on tarkka, helposti säädettävä ja ei muuta ääntä.

Hattivaihtaja

Hyvää:

- Tarkka ja nopea, aina mukana
- Ei muuta äänensävyä
- Ehtii vaihtaa vaikka kesken kappaleen
- Ergonomisesti oikeassa kohdassa soitinta.
- Mahdollista myös jälkiasentaa.

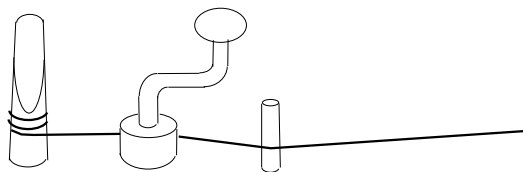
Huonoa:

- Kalliikko vaihtoehto
- Viritystaso vaikuttaa toimintaan.
- Kielenvaihto vaikeampaa kuin tavallisesti.

Tarkka puoliaskel säädetään tiettyssä viritystasossa. Käyttää voi kokoaskeleen ylempänä tai alempana, mutta sitten yleensä on jo syytä säätää.

5. G-vaihtaja"-tyyppinen vipu

Jännitystä muuttava epäkeskomekanismi viritystappipäässä. Vuosikymmeniä käytetty kotikanteleissa

Viritystappi, epäkeskokampi ja ohjausnasta

Hyvää:

- Tuttu ainakin ison kanteleen soittajille
- Helppo jälkiasentaa
- Ei ääntele huolettomastikaan vaihtaessa

Huonoa:

- Harvoin tarkka "laidasta laitaa" -käytöllä. Jos ei ole, käyttäjä joutuu hakemaan oikean säveltason.
- Jos onkin säädetty tarkaksi, säätö ei pysy kovin hyvin
- Kallis
- Viritystaso vaikuttaa toimintaan.
- Jos kieli katkeaa, vaihto vaikeampaa kuin tavallisesti.

Soitinrakentajien suositus:

- Viiskielisiin muskarikäyttöön halpana vaihtoehtona Sirppikiila, kalliimpana, varmana Molliponsi.
- 10-15 kielisiin Sirppikiila tai Hattivaihtaja.

Jyrki Pölkki 18.3.2006

Soitinrakentajat AmF

Tuikkalantie 2
79100 Leppävirta
Finland

Puhelin +358-17-5540125

Fax +358-17-5540125

Sähköposti soitinrakentajat@amf.inet.fi

URL www.soitinrakentajatamf.fi